

3. ÁLLOMÁS

MÉSZ-HEGY-NYERGES-TETŐ HELYI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET TERMÉSZETES ÉLŐHELYEK ÉS SZŐLŐHEGYEK

A Nyerges-tető – Mész-hegy nagy része jelenleg degradált kultúrterület – ugyanis a hajdani kertet, szőlőket és gyümölcsösöket (bennük a híres, direkt termő, rövidszárú szomolyai cseresznyefákkal) a második világháború után államosították, majd ún. tartalékföldre nyilvánították. Majd fél évszázadig csak helyenként művelték a területet, ami elvadult, elakácosodott. Csúpan egy évtizede kezdődött meg az itteni szőlő- és kertkultúra rehabilitációja.

Piros kígyószisz

Tarka nőszirm

A tájidegen és inváziós fajok térhódítása (első sorban fehér akác, bálványfa, kanadai aranyveszsző) miatt a természetes növényzetnek és az **eredeti élőhelyeknek** is csak kisebb foltokban maradt hírmondója. A Mész-hegy meredek, nyugati lejtőjén a molyhos tölgyeseknek szép állománya, a sziklakibukkanások kopárosain sztyepprétfoltok maradtak fenn melegkedvelő, kontinentális flóraelemekkel. Koratavasszal virágzik itt a leánykőrcsin (*Pulsatilla grandis*) és a hegyi kökőrcsin (*P. zimmermannii*) és, az apróvirágú Janka tarsóka (*Thlapsi jankae*). A hegyi kökőrcsint erről a lokalitásról írta le először Soó Rezső akadémikus a tudomány számára az 1960-as években. A molyhos tölgyesek kora tavaszi díszje az epergyöngyike (*Muscari botryoides*), majd májusra a balkán-pannon elterjedésű magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum*) tömege a jellemző. A tavaszi és nyár eleji aszeptust számos védett növény fémjelzi: bozontos és hosszúlevelű árvalányhaj (*Stipa dasyphylla*, *S. tirsia*), hússzínű agárkosbor (*Orchis morio*), piros kígyószisz (*Echium russicum*), tarka nőszirm (*Iris variegata*) és nagy pacsirtafű (*Polygala major*). A riolittufa kopárokon jellemző a védett magyar (kárpáti) kőhúr (*Minuartia frutescens*) és a bunkós hagyma (*Allium spaerocephalon*). Ősszel a fészkesvirágzatúak dominálnak, mint például a bennszülött Sadler imola (*Centaurea sadleriana*).

Imádkozósáskák

Uhufióka

A terület rovarvilága a Bükkalja megszokott fajait vonultatja fel néhány védett ritkasággal, mint amilyen a fűrészlábú szöcske (*Mantis religiosa*), a rezes futrinka (*Carabus cancellatus*), a kis szarvasbogár (*Dorcus parallelepipedus*) és a nappali lepke. A völgyek nedves rétjein gazdag kételtűfauna található (mocsári béka – *Rana arvalis*, vöröshasú unka – *Bombina bombina*, leveli béka – *Hyla arborea* stb.). A napsütötte riolittufa-vonulatok a hullók számára nyújtanak kedvező életteret. Megtalálható itt a fürge gyík (*Lacerta agilis*), a lábatlan gyík (*Anguis fragilis*), a zöld gyík (*Lacerta viridis*). Az erdős, cserjés területeken, illetve a vízfolyások mentén tarajos gótét (*Triturus cristatus*), erdei siklót (*Elaphe longissima*) és rézsiklót (*Coronella austriaca*) is megpillanthatunk.

A dombvidék változatos, mozaikos élőhelyegyüttese igen gazdag madárvilágnak és emlős faunának ad otthont. Néhány természetvédelmi szempontból jelentős faj: uhu (*Bubo bubo*), búbosbanka (*Upupa epops*), valamint számos cicványféle, peleféle, denevér, vadmacska (*Felis silvestris*) és borz (*Meles meles*) él itt.

Mind az *Első katonai felmérés* (1783), mind a *Második katonai felmérés* (1856-1860), mind pedig a *Harmadik katonai felmérés* (1883) térképein jól kivehetően ábrázolták a ma is meglévő **szőlőhegyeket**. Ezek a térképek a nagy, összefüggő erdőfoltok közt, a völgyközi hátakon, a települések közvetlen közelében lévő lankás domboldalokon szántókat, a völgytalpakon gyepeket, a völgyek meredekebb partján gyeses, fás, cserjés vegetációt (legelőket, kaszálókat), a dombok délies kitétségű homlokán pedig kaszálók által övezett, kőgaráddal, sövénykerítéssel körülvett szőlőket, kerteteket jelölnek.

Az első katonai felmérés (coll.: XIX.; sectio XIV.) szelvénye

A térség (Eger–Visontai borvidék, Miskolci borvidék) szőlőtermeléséről és a vele együtt járó borkereskedelemről már középkori írásos források is hírt adnak. A Szent István által alapított *egri püspökség területére és birtokaira* 1042–1052 közötti időszakban települtek be a latinusok, akik jelentős szőlőművelők voltak. Az Eger környéki dombok irtáshelyein nagyobb területeket a tatárjárást követően foglalt el a szőlő. A 14. századtól Eger határában már egész hegyeket alkotnak a szőlőterületek. A *Cheplez* nevű szőlőhegyet egy 1364-ben kelt irat, a *Mezpest* és *Zyngvan* nevű promontoriumokat pedig a 16. századi Szent János-könyv említi.

A Bükkalja koronája a Nagy-Eged, már a Déli-Bükkhöz tartozik

Az Eger környéki ősi szőlő- és kertkultúra a 17. század végén, a török hódoltság után újraszerveződött: ekkor alakult ki az a szőlő-monokultúra, ami kisebb-nagyobb kataklizmákat átvészelve (filoxeravész, gazdasági világválság, a mezőgazdaság szocialista átszervezése) napjainkig jól nyomon követhető.

Az *Egri borvidék* Egri körzetének jellemző szőlőfajtái a leányka, az olasz rizling, a chardonnay, az ottonel muskotály, a tramini, a sauvignon, a zenit, a királyleányka, a szürkebarát, a pinot blanc, a kékoportó, a blauburger, a pinot noir, a kadarka, a merlot, a cabernet franc, a cabernet sauvignon, a medoc noir, a merlot, és a kékfrankos.

A források szerint a filoxerapusztítást megelőzően Eger környékén a legelterjedtebb szőlőfajták a kék kadarka (vagy: fekete kadarka, török szőlő, török gohér), a negotini, a nemes, a lúdtalpú (kadarka-változat), a kereklevelű (kadarka-változat), a bolond (vagy: rúgós), fehér frankos (vagy: fejer gohér, fejer kadarka), a juhfark és a piros bakator voltak.

A szőlőhegyek (*promontoriumok*) dűlőiben gyümölcsöt is termesztettek, a parcellákban jellemzően cseresznyét. A hajdani szőlőket szegélyező birssövények, szilvasok, meggyesek még ma is láthatók. A Bükkalján a filoxéra által okozott szőlőpusztulás jelentős lendületet adott a gyümölcs-termesztésnek. A bükkaljai gyümölcskultúrát a régiségben megközelítően negyven gyümölcsfajta gazdagította. A szilva (besztercei), a körte, a meggy, az alma (batul) és a szőlősorok közé ültetett parasztkerteknek nevezett őszibarack mellett a cseresznyetermesztésnek volt (és van) nagy hagyománya. A Bükkalja legismertebb, leghíresebb gyümölcse a gyógyhatású *szomolyai rövidszárú fekete cseresznye*.

Réti iszalag

TOVÁBBI INFORMÁCIÓK:

www.bukkalja.info.hu
(a bükkaljai kőkultúra látnivalói);
www.lithosphaera.hu
(a kaptárkövekről és a Bükkaljáról bővebben)

KAPTÁRKÓ TERMÉSZETVÉDELMI
ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET
3300 Eger, Kallómalom u. 3. II./3.
info@kaptarko.hu | www.kaptarko.hu

Megvalósult a Vidékfejlesztési Minisztérium
2010. évben a védett természeti területeken
az elhagyott hulladék felszámolásának feladatai
támogatására biztosított pályázati támogatásból.

